

I při principu pevných míst zůstala osnova na pruském stanovisku. Na místo jednou vymazané nemůže žádná nová hypoteka býti zapsána.³⁰⁾ Osnova nepřijala teorie hodnot, některými právníky hájené. Hodnota různě zavazeného pozemku není rozdělena na dílce, jež zánikem pohledávky vyprošťují se z hypoteky a připadají ku nové dispozici vlastníkově. Podle osnovy je věc ve své totalitě se všemi svými díly postižena. Hypoteka přední staví hypoteku zadní, aby plně mohla se rozvinouti. Zanikne-li přední hypoteka, pomíjí toto stavení a zadní hypoteka nabývá lepšího pořadu, postupuje do předu. Pro osnovu nebylo důvodu, aby šla dále, než co jí skýtá vlastníková hypoteka. Z té příčiny nepřijala také výhrady místa.³¹⁾

§ 6. Právnícké sjezdy a literatura.

Dvacátý právnícký sjezd německý r. 1889 ve Strassburku zabýval se osnovou. Kládl si otázku, zda je podržeti všechny druhy práva zástavního, které osnova zavéstí zamýšlí. Ke sjezdu došlo dobrozdání od justičního rady M. Levyho.³²⁾ Vyslovilo se pro dva druhy práva zástavního: listovní hypoteku jako čistě věcnou peněžní pohledávku spolu s vlastníkovou hypotekou a zjišťovací hypoteku bez hypotečního listu jako accessorium peněžní pohledávky osobní. Osnova, jak uvedeno, označuje vlastníkovou hypotekou jen ty případy zániku pohledávky zaplacením nebo konfusí, kde vlastník byl osobním dlužníkem. Levy doporučuje toto jméno pro všechny případy, jak je to v Prusku obvyklo. Na základě své 25-leté praxe odporuje i námitkám z kruhu právních zástupců. Kde existuje, osvědčila se vlastníková hypoteka a přešla z pruského práva do mnohých práv partikulárních.³³⁾ Na sjezdu vystupuje Dernburg jako referent pro jednotnou hypoteku. Nechť dá se jí, co je na pozemkovém dluhu dobrého a zhostí se z ní, co jí činí těžkopádnou. Nechť zavede se hypoteka listovní. Vlastníkově hypotece odporují jen předsudky, které vycházejí z římského práva. Referent diví se, že osnova nepřipouští vlastníkovy hypoteky i při zjišťovací hypotece.³⁴⁾ Někteří

³⁰⁾ § 1102.

³¹⁾ Motive, III, 736 a násl. Viz též tamže str. 204.

³²⁾ Verhandlungen des zwanzigsten deutschen Juristentages, Berlin 1889, III, 261 a násl.

³³⁾ L. c. 270.

³⁴⁾ L. c. IV, 239 a násl.

ze sjezdových řečníků vyslovili se na to pro osnovu, někteří pro podržení hypoteky knihovní.³⁵⁾ Poněvadž nezbyvalo dosti času, aby věc byla všestranně uvážena, odročena byla ku příštímu právnímu sjezdu.³⁶⁾ Byl to až sjezd 22. K otázce reformy hypotekárního práva došla k němu dvě dobrozdání prof. Dra. Frant. Kleina z Vídně³⁷⁾ a říš. soudního rady z Lipska.³⁸⁾ První z nich vyslovil se pro knihovní, druhý pro knihovní a listovní hypoteku. Na sjezdu jednáno o reformě v obšírných debatách.³⁹⁾ Gierkem navržena ještě nová forma „dluh důchodový (Rentenschuld)⁴⁰⁾ I na stinné stránky navrhovaných forem ukazováno. Dluh pozemkový skrývá svůj materiální základ. Je zejména venkovskému obyvatelstvu nebezpečný. Podvod lze stíhati žalobou až příliš pozdě. Její výsledek rovná se začasto milosti, která dojde odsouzeného až po popravě. Pozemkového dluhu používalo se i v Prusku málo, skoro výhradně jen pro veliké místní operace. Při něm a při listovní hypotece překládá se princip publicity z pozemkové knihy do listu. Ne z pozemkové knihy, jen z listu seznává se, kdo je věřitelem. Nezná ho často ani dlužník, aby mu mohl platiti úroky, ani exekuční soudce, aby mu mohl exekuční usnesení doručiti. Bez listu nelze pohledávku převésti, zastaviti a vymazati.⁴¹⁾ Předpisy osnovy o vlastnické hypotece nezdály se býti dosti široké. Žádalo se, aby vlastník i v jiných případech, než jak osnova navrhovala mohl jí disponovati, tak při výmince a kauční hypotece. Vlastníkovi má býti povoleno, aby hned při prvním zápisu jako dluh pozemkový mohl si ji zříditi.⁴²⁾ Byla by tím sice třeba zápůjčka u prvního držitele fingována, ale ku žádné přece škodě. Fingovaná zápůjčka stala by se v druhé ruce zápůjčkou skutečnou.⁴³⁾ Zatím přijata byla již osnova v druhém čtení. To snad mělo i vliv na jednání sjezdu.⁴⁴⁾

³⁵⁾ L. c. 269 a násl.

³⁶⁾ L. c. 277.

³⁷⁾ Verhandlungen des zweiundzwanzigsten deutschen Juristentages, Berlin 1892, I, 431.

³⁸⁾ L. c. 491.

³⁹⁾ L. c., IV, 22—55.

⁴⁰⁾ L. c., IV, 30.

⁴¹⁾ L. c., IV, 40.

⁴²⁾ L. c., 48.

⁴³⁾ L. c., 51.

⁴⁴⁾ L. c., 23.

Přijal většinou hlasů formy osnovy, připojiv k nim dluh důchodový.⁴⁵⁾

Osnova byla přetřásána také v literatuře. Vlastnickova hypoteka označovala se jako institut plný právních nesnází. Rozsudky, které o ní vycházejí, náležejí k nejneutěšenějším zjevům právníckým. Navrhovalo se, aby se obmezila jen na případy, kde ji římské právo připouštělo, ale ani v plném toho rozsahu. Vlastník měl mít právo na zaplacený obnos předchozí pohledávky, nebyl-li zadním věřitelům osobně zavázán, a to platiti mělo i pro konfusi.⁴⁶⁾ Z advokátního stavu označovala se vlastnickova hypoteka jako právnícký „nonsens“. Je v nesmířitelném sporu s hypotekou, odporem sobě samé, na výsměch každému vřadění v nějaký druhový pojem. Není žádné platební povinnosti vůči sobě samému a žádného zpeněžení věci vůči sobě. Zákonodárce může sice důsledek práva zlomiti, má však hranici, kterou mu logika předepisuje. Nemůže naříditi, co je logicky nemožno. Ještě více než vlastnickova hypoteka je pojmově nemožný i její bratr, vlastníkův dluh pozemkový. Je nemožné, aby někdo byl povinen, by sám sobě platil. V stejném dechu, v němž tyto výtky se pronášely, navrhovalo se však, aby zákonodárce posíivním předpisem vzestup zadních věřitelů zabránil. Zadní hypoteky skytly by pak pouze nárok na podíl dražebního výtěžku, který není předními hypotekami vyčerpán. Vymazané místo zůstalo by pro nové obtížení volné.⁴⁷⁾ Právě z důvodu vlastnickovy hypoteky odporučovala se osnovou odmítnutá výhrada míst. Vždyť vlastnickova hypoteka, ukazovalo se, není nic jiného než uměle zakuklená tato výhrada. Všechny důvody, kterými motivy podpírají vlastnickovu hypoteku, jsou důvody pro výhradu místa. Hypoteka jako věcné obtížení pozemku ve prospěch vlastníka, je přece jenom pouhá fikce. Co ve skutečnosti trvá, jest jen objektivní kvalifikace nemovitostního jmění, z něhož díl určitého pořadí se pro případ, bude-li zástava zpeněžena, vylučuje a dispoici vlastnickově zachovává. Je-li vlastnickova hypoteka něčím více než technická forma zachovaného otevřeného místa (Offenhaltung der

⁴⁵⁾ L. c., 55.

⁴⁶⁾ AbR (Archiv f. bürgerl. Recht) 1889, II. O. B ä h r, Ein weiterer Beitrag zum bürgerl. Gesetzbuch, 161, 167—170.

⁴⁷⁾ AbR, 1891, H. Staub, Die juristische Konstruktion der dinglichen Rechte, 45 a násl.

Stelle), pak je výtwarem, který odporuje sám sobě. Neporušitelnost dogmatu zdá se býti sice zachována, ale jurisprudence nutí ku lživým konstrukcím. Jednodušší a rozumnější byl by právní řád, který by vyslovil, že po zániku věcného až do definitivního výmazu v knize pozemkové zůstává uvolněné místo vlastníku otevřeno a že může je zase zadlužiti. Jako zvláštní forma, kterou se právo na určitém místě zachovává, může se vždy ještě vlastníkově hypoteka připustiti. Třeba však vysvětliti, že spočívá na onom všeobecném principu. Ukáže-li se, že princip tento nedá se srovnati s ostatními principy, třeba od nich upustiti. Zákoník, který je pro staletí určen, nemá za úkol, aby se křečovitě „dosavadních“ školních pojmů držel a povstalé díry systému příštípkařsky vyspravoval. Myšlenku právního vývoje má rozvinouti volně a samostatně. Institut výhrady míst není, jak motivy se domnívají, zbytečný. Vyzývacím řízením může vlastník podle § 1104 pohledávku po 30 letech jen vymazati, nikoli však jí nabýti. Místa jejího může nabýti toliko tehdy, tvrdí-li, že pohledávka existuje. Tu třeba její valutu složiti k úřadu.⁴⁸⁾

Proti hlasům, které odporovaly vlastníkově hypotece, byly hlasy, které ji obhajovaly a také dluh pozemkový, jenž z ní vyšel.⁴⁹⁾ Uvádělo se, že v severoněmeckém hypotečním právu nelze ji postrádati. Zákonodárství vykázalo jí ve svých zákonech místo, třeba by konstrukce její byla těžká. Dluh pozemkový provádí jen důsledek právní myšlenky, kterou vlastníkově hypoteka vyjadřuje: již od prvopočátku lze pozemek obtížiti, aniž by tu bylo nějakého vztahu k osobní pohledávce.⁵⁰⁾

Kruhy agrární se proti vlastníkově a dluhu pozemkovému vyslovily. Nové formy hypotekárního úvěru nemají se zaváděti.⁵¹⁾ Za to pozvedly svůj hlas pro dluh důchodový, který také teorie doporučovala.⁵²⁾ Pruské zákonodárství zavádělo tehdy právě

⁴⁸⁾ Schomllers Jahrbuch, 13 (1899), Otto G i e r k e, Der Entwurf eines bürgerl. Gesetzbuches und das deutsche Recht, 745 a násl.

⁴⁹⁾ Beiträge zur Erläuterung u. Beurtheilung des Entwurfes eines bürgerl. Gesetzbuches für das Deutsche Reich, 14., Dr. Johannes K r e c h. Die Rechte an Grundstücken, 112.

⁵⁰⁾ L. c., 115.

⁵¹⁾ L. c., 115.

⁵²⁾ Schmollers Jahrbuch, 13 (1889) 18, G i e r k e, Der Entwurf, 15 (1891); 817, K l e m m, Die Rentenhypothek, AbR, 13 (1897) Brettner, Die Renten-

rentové statky v západních Prusech a v Poznaňsku z protipol-
ských snah hakatistických.⁵³⁾

§ 7. Dokonané dílo v občanském zákoníku.

Dne 4. prosince 1899 usnesla se německá spolková rada, aby se osnova německého občanského zákoníka podrobila druhému čtení a aby za tím účelem nová komise byla zřízena. Komise tato sestávající z právníků a zástupců různých hospodářských zájmů, skončila r. 1895 svůj úkol.⁵⁴⁾ Ovocem jeho byla osnova II. čtení.⁵⁵⁾ Říšský kancléř předložil tuto osnovu spolkové radě, která odkázala ji justičnímu výboru. Na návrh jeho byla osnova r. 1896 spolkovou radou schválena a říšskému sněmu spolu se zvláštním pamětním spisem říšských justičních úřadů předložena. Říšský sněm přikázal ji zvláštní komisi a po jejích opravách ukončil její čtení 1. ledna 1896. Když byla dne 14. července dala spolková rada usnesenému zákoníku své svolení, byl dne 24. srpna 1896 v říšském zákoníku publikován⁵⁶⁾.

Vlastnickova hypoteka, jak upravena byla osnovou druhého čtení, tak přešla do osnovy, která říšskému sněmu byla předložena a tak také do občanského německého zákoníku. Totéž platí o formách práva zástavního. Jsou to hypoteka, dluh pozemkový a rentový. Při všech vydává se list, jehož odevzdání právo z nich se nabývá.⁵⁷⁾ Při všech může se vydání jeho vyloučiti. Z hypoteky listovní stane se tím hypoteka knihovní.⁵⁸⁾ Jako zvláštní druh hypoteky přijata přísně akcessorická hypoteka zjišťovací (Sicherungshypothek) pro papíry na řád a papíry majiteli svědčící, pro nejvyšší obnosy (Höchst-, Maximal-, Ultimatschuld im B. G. B. und in seinen Nebengesetzen, 308, Georg J o h l, Die Rentenschuld nach dem bürgerl. Gesetzbuch. Inaug.-Diss., Univ. Greifswald, 9 a násl.

⁵³⁾ Schmollers Jahrbuch, 15, 821.

⁵⁴⁾ Denkschrift zum Entwurf eines bürgerl. Gesetzbuches. Berlin 1890, 2, R e a t z, Die zweite Lesung des Entwurfs eines bürgerl. Gesetzbuchs für das Deutsche Reich, I, Berlin 1894, V.

⁵⁵⁾ R e a t z, l. c., viz též Beiträge zur Erläuterung des deutschen Rechts. Beilageheft, 1892, 1893, 1894, 1895.

⁵⁶⁾ P l a n c k s Kommentar zum bürgerl. Gesetzbuch, I, Berlin 1913, XXXIV a násl.

⁵⁷⁾ § 1026 o. II (= osnovy II, čtení) = § 1100 oř (= osnovy předložené říšsk. sněmu) = § 1117 noz (= něm. obč. zákoníku).

⁵⁸⁾ 1025 o II = 1099 oř = 1116 noz.